

Impulz

2009

- **Marek Nikolov: *Od kampane k pomoci* (1, s. 3–5)**

- Kampaň „Právo na život“ mala upozorniť na jednu z najväčších tragédií a nespravodlivostí, ktoré sa konajú na najbezbrannejších, na deťoch počatých v lone matky. Mnohí túto kampaň nazvali „šokujúcou“ alebo „kontroverznou“, ba aj „neetickou“. Boli to najmä tí, pre ktorých je umelý potrat etický a moderný, lebo vyjadruje slobodu žien (rodičov) mať právo rozhodovať o svojom živote na úkor života vlastných detí. Paradoxom je, že pre týchto ľudí bola fotografia, ktorá odráža realitu dôsledkov umelého potratu, neetická, hoci samotný umelý potrat považujú za legitímny, a teda aj etický. Aj to však patrí k pokrytectvu nás ľudí súčasnej doby.

- **Michal Svetský: *Konzervatívna šanca pre Slovensko* (1, s. 12–26)**

- Minulosť nás učí, že za veľkou zmenou v akejkoľvek oblasti vždy bol niekto, čo nielen kritizoval zlý stav vecí, ale prišiel s ponukou pozitívnej alternatívy.
- Konzervatívna politika musí hľadať na celú sumu spoločného dobra a nevyberať si len niektoré špecifické hodnoty. Určite nesmie zradiť službu spoločnému dobru tým, že odvrhne momentálne okrajové hodnoty a začne presadzovať radšej tie, ktoré sú práve populárne, no v skutočnosti idú proti spoločnému dobru, napríklad relativizovanie inštitúcie manželstva ako zväzku muža a ženy. No určitou „zradou“ by bolo aj výlučné zameranie sa len na niektoré dobré, napríklad ochrana nenarodeného života, pretože hlavným cieľom by prestalo byť široké spoločné dobro, ale stal by sa ním čiastkový cieľ, hoci fundamentálnej dôležitosti. Konzervatívna politika má ponúknuť ucelenú alternatívu, víziu, ktorá integruje široké spektrum otázok. Ide tu vlastne aj o triezve vedomie, že nie je možné vyriešiť všetky problémy naraz a hneď, najmä nie tie, kde je len okrajová podpora občanov.
- Ak je (...) cieľom spoločné dobro a vplyv na celú spoločnosť, so svojou víziou sa musia konzervatívni politici obrátiť na všetkých ľudí. Musia hovoriť univerzálnym jazykom a osloviť viac skupín obyvateľstva než len svojich najvernejších, k čomu bývajú pokúšaní. Potrebujú dôveru širšej spoločnosti. Veď spoločné dobro sa naozaj týka všetkých občanov, nielen voličov jednej strany alebo jedného názorového prúdu. Konzervativizmus musí byť oficiálne inkluzívny, nie exkluzívny, má zahŕňať, nie vylučovať.
- Ilustráciou a inšpiráciou inkluzívnosti môže byť príklad z náboženskej oblasti. Misia svätého Pavla bola síce úplne odlišná v cieľoch od misie politika – on šíril zvesť evanjelia pre spásu duše, kým politici majú sledovať spoločné dobro vo svetskej rovine –, ale jeho metóda je platná aj pre iné oblasti života. Hoci reprezentoval okrajovú spoločenskú skupinu, raných kresťanov, dokázal nájsť univerzálny priestor, spoločnú pôdu s príslušníkmi iných skupín, aj veľmi odlišných. Jeho prístup, napríklad slávna reč na aténskom Areopágu, nebol založený na vymedzovaní sa a odmietaní, ale najskôr na vyslovení toho, čo ho s pohanským publikom spájalo: dôležité pravdivé poznanie, ktoré bolo spoločné (existencia nejakého Stvoriteľa). Následne Pavol obraz doplnil, prezentoval vlastný postoj, ponúkol radostnú zvesť o tomto neznámom Bohu, keďže ten sa už stal známym v osobe Ježiša Krista. Pavol vstupoval do kultúrneho príbehu ľudí, s ktorými hovoril, aby sa s niektorými jeho časťami stotožnil, iné odmietol či poopravil, no aby ho v konečnom dôsledku rozšíril a prehĺbil o novú dimenziu. Inými slovami, stojac na univerzálnnej (spoločnej) pôde, navrhoval pozitívnu alternatívu. Nebol proti niečomu a niekomu, bol za niečo a za Niekoho. Nebojoval, budoval.
- Podľa Brabandera sa skutoční lídri neustále učia meniť svoje vnímanie, aby dokázali meniť realitu.
- Zmeniť vnímanie si (...) vyžaduje jednu kľúčovú vec: Musia sa porušiť pravidlá. Aspoň jedno z pravidiel systému – zaužívaná hypotéza, hodnotenie, stereotyp – sa musí poprieť. Ľudský mozog si vytvára stereotypy, čo je jeho pozitívna vlastnosť, pretože človeku pomáhajú existovať v zložitej realite. Avšak z času na čas ich treba prehodnotiť, keďže realita sa neustále mení a naše myšlienky jej už viac nezodpovedajú. Ak odstránime nejaké pravidlo svojho myslenia, necloní nám už a zrazu realitu vidíme novým spôsobom. Došlo u nás k zmene vnímania a vieme, čo treba urobiť.
- Jedným odbočením z cesty môže byť osvojenie si mentality boja proti niečomu či niekomu. Žijeme na kontinente, ktorým hýbu silné liberálne etické trendy, a tie zrejme budú postupne silnieť aj na zatiaľ relatívne tradičné cítiacom Slovensku, najmä s blížiacim sa nástupom do spoločenského života mladšej generácie, ktorá nezažila komunizmus a ktorá je liberálnejšia než jej rodičia. V takejto situácii rastú obavy a pri sledovaní správ zo Západu v ostatných rokoch niekedy aj pocit ohrozenia (kauza švédskeho pastora Akeho Greena, kauza komisára

Buttiglioneho a pod.). Logickou reakciou sú obranné postoje, principiálnosť, oprávnená kritika alebo aj tvrdšie vyhlásenia. Sú potrebné. Ak by sme však zostali len pri takejto reakcii, všetko sa zúži na boj proti liberálom či – vzhľadom na neblahé dedičstvo socializmu – proti postkomunistom. Zo zástancov slobody a múdrosti západnej civilizácie sa stanú proroci skazy, šíriaci strach, ktorí všade vidia úpadok, pomýlenosť a nepriateľské sily. Zrak je upretý na problém namiesto na jeho riešenie, na nevyhovujúci stav namiesto na stav, ktorý si želáme. Politika, ktorá by bola len proti niečomu a nie za niečo, nemôže mať širší úspech a byť spoločensky prínosnou, keďže okrem kritiky ponúka len málo pozitívneho obsahu.

- (...) Intelektuálne debaty v uzavretom kruhu bez účasti na vláde sú inšpiratívne, no samy osebe neprinášajú potrebnú politickú moc, ktorá zmení myšlienky na realitu, len sa realite ešte viac vzdávajú, pretože vzniká domnelý romantický konflikt, že sme poslední, ktorí verne strážia ideály v mori cynizmu a nepochopenia.]
- Kresťania musia začať od seba a uvedomiť si, že ich kresťanská identita, ktorú vôbec nemusia – a ani by nemali – na verejnosti tajiť, zahŕňa otázky viery a otázky rozumu. Otázky viery sú závažné len pre nich samotných, otázky rozumu sa týkajú všetkých. Musia na to pamätať vo svojich kruhoch, i keď verejne prezentujú svoju politiku. Nepriamo nám to pripomína aj Biblia, ktorá hovorí, že kresťanov ich viera zo spoločnosti vyčlení, lebo „svet vás neprijme“, tak ako neprijal Krista. Naopak, účasťou v politike sa však kresťania do spoločnosti začleňujú, smerujú presne opačne, nie od sveta, ale do sveta. Treba tajomstvo takéhoto zvláštneho poriadku rešpektovať: prijať určité „vyčlenenie“ kvôli otázkam viery v osobnom živote, avšak vo verejnej sfére – pri spoločných otázkach rozumu – sa ako občan myslením aj konaním plne začleňovať, samozrejme, ruka v ruku so slobodným prejavovaním svojej osobnej kresťanskej viery.

- **Martin Luterán: *Keď ide o viac než o život* (1, s. 27–35 Ústavný súd SR a právo na život)**

- Racionalizácia je presný opak racionálneho hľadania pravdy. Hľadanie pravdy vychádza z poznaných pravdivých premis a hľadá nepoznané závery. Racionalizácia pozná záver a hľadá spôsoby, ako ho odôvodniť tak, aby vyzeral presvedčivo.

- **Patrik Daniška: *O rozvodoch a kríze rodiny* (1, s. 36–45)**

- Preorientovanie ľudského záujmu z transcendentných hodnôt na pozemské so sebou prináša zvýšenie spotreby. Ak jedinou realitou a jedinou hodnotou je tento pozemský svet a jeho dobrá, človek sa už neuspokojí s chudobou ani s pustovníckym spôsobom života. Viac túži po materiálnych statkoch, nevidí dôvod, prečo by si ich mal odriekať, vyhľadáva materiálne dobrá a pôžitok. Keďže hmotné statky sú obmedzené, prichádza zápas medzi jednotlivcami aj medzi skupinami. Po násilných bojoch v prvých storočiach senzitivnej éry ľudia pochopili, že najvýhodnejší spôsob, ako zabezpečiť prístup všetkých k týmto dohrám, je zmluva zaručujúca práva a slobody všetkým skupinám aj ľuďom. Senzitívna kultúra tak bola príčinou rozšírenia kontraktualizmu, so všetkými jeho výdobytkami a nevidaným progresom.
- Túžba po pôžitku a hmotnom dobre viedla ľudí uzatvárať zmluvy, ktoré boli pre nich výhodné. Tá istá túžba po pôžitku a hmotnom dobre ich však viedla k tomu, aby kontrakt porušili, ak sa im to oplatí. A ak neexistujú žiadne vyššie hodnoty, žiadne transcendentné a žiadny Boh, prečo by ľudia mali dodržiavať zmluvy, ktoré sú pre nich nevýhodné a ktorých porušením získajú viac než ich dodržaním?
- Problémom dneška (...) nie je to, že pred súdom treba preukázať rozvrat manželstva napriek tomu, že s rozvojom súhlasia obidvaja manželia. Skutočným problémom je rozvod sám. Skutočným problémom je, že manželia spolu nedokážu žiť po celý život a že nedokážu alebo nechcú potlačiť svoje ego v prospech celku. Problémom je zánik nezištných vzťahov v rodine, rozklad rodiny a jej neschopnosť plniť svoje základné funkcie. Nejde pritom o žiadne ojedinelé prípady, ale, žiaľ, o celospoločenský rozšírený fenomén. Preto riešenia a návrhy legislatívnych zmien nemá zmysel hľadať v tom, že zjednodušíme rozvody a dáme budúcim manželom viac možností, ako sa na rozvod zmluvne pripraviť. Skutočné riešenia skutočných problémov treba hľadať niekde úplne inde. Ich cieľom by malo byť posilnenie pút medzi manželmi, ale aj ostatnými členmi rodiny, nie ich oslabovanie. Cieľom by malo byť predchádzanie rozvodom, nie ich uľahčovanie.

Samozrejme, tieto zmeny sa nedajú dosiahnuť len zmenou zákona. Kríza rodiny je širší problém ako len legislatívny. Také veľké množstvo ľudí, ktorí nedokážu zotrvať v manželstve a volia rozvod, to nie je len problém zákonov. Ide tu o širší celo-kultúrny problém. Sorokin by povedal, že senzitivná kultúra sa dostala do svojho dekadentného štádia a cesta z tejto krízy vedie jedine cez návrat k ideačnej alebo idealistickej kultúre a hodnotám. To sa však, samozrejme, nedá dosiahnuť zmenou jedného zákona.

Pre takúto zásadnú kultúrnu zmenu treba širokú koalíciu – musia sa do nej zapojiť rodiny, cirkvi, dobrovoľné organizácie, skrátka všetci. Ani štát však nesmie pri riešení tejto krízy zostať neutrálny, a už vôbec by nemal krízu prehľbovať. Práve to hrozí, ak bude prijímať zákony, ktorých jediným cieľom je uľahčovať rozvody. Tieto zákony

totiž napomáhajú šírenie senzitívnej kultúry a vysielajú voči verejnosti signály, ktoré budú ďalej ovplyvňovať názory ľudí. Cez takéto zákony štát svojim občanom odkazuje, že rozvod je niečo normálne, niečo, na čo sa treba vopred zmluvne pripraviť a čo treba maximálne zjednodušiť. Preto si tieto návrhy nezaslúžia našu podporu.

• **Marcel Guarnizo: *Dehelenizácia Západu a jej dôsledky* (1, s. 46–74)**

- Teoreticky významný bol aj nástup pojmu dôstojnosti práce a významu pracovnej sily, ktorý bol pred érou západnej Cirkvi neznámy. Práca sa pred príchodom židovsko-kresťanskej tradície pokladala za nedôstojnú a vykonávali ju najmä otroci. Pracovať znamenalo ponížiť sa. Toto tiež vysvetľuje, prečo u starých národov – ani v Grécku, ani v Ríme – neexistovala snaha o technicky efektívnejšie spôsoby výroby. Práca prináležala otrokom a nebolo potrebné investovať čas do pokusov urobiť otrockú prácu efektívnejšou.

• **svätý Tomáš Akvinský**

- (...) Každý sa lepšie stará o veci, za ktoré je osobne zodpovedný.
- (...) Ľudské záležitosti sú efektívnejšie organizované, keď má každý človek vlastnú zodpovednosť.
- V zásade sú najmenej štyri základné metafyzické závery, ktoré patria kultúrnemu dedičstvu Západu a sú preň fundamentálne. Veľkí stredovekí filozofi dospeli k názoru:
 Po prvé, že realita je zrozumiteľná – je jej vlastný zmysel (ontologická pravda); veci samy osebe sú pochopiteľné a inteligentne usporiadané, už z titulu svojej existencie je im vlastná pravda. Táto pravda v nich spočíva nezávisle od úsudku ľudskej mysle. Význam a pravda bytia spočívajú v samotných veciach. Veci zo svojej povahy (bytosti a substancie) majú prirodzenú zrozumiteľnosť. Svet teda nie je chaos a číra náhoda; je plný poriadku a inteligencie.
 Po druhé, že túto zrozumiteľnosť dokáže ľudský intelekt odhaliť. Že ľudský intelekt sa vie správne zrovnáť s realitou mimo mysle a poznávať ju. Človek môže používať svoje zmysly a rozum nato, aby túto zrozumiteľnosť prečítal. To znamená, že človek môže odhaliť inteligenciu a poriadok reality. Človek nepochybne dokáže vidieť, poznať a chápať.
 Po tretie, že človek môže teda vyslovovať sudy, prehlasovať tvrdenia pravdy o realite založené na správnom uplatnení rozumu na objektívny svet. Tieto sudy o svete objektov konštituujú objektívne pravdivé tvrdenia (logickú pravdu), ak zodpovedajú realite. Jednoducho, človek dokáže odhaliť objektívnu pravdu.
 A napokon po štvrté, že človek môže vyslovovať všeobecné tvrdenia o realite založené na fakte, že mnoho individuálnych vecí zdieľa rovnakú povahu, a teda môže byť predmetom tej istej analýzy. Toto je podstatné pre formuláciu všeobecných objektívnych etických noriem, ako aj pre pojem spoločnej povahy všetkých ľudských bytostí.
- Postmoderný svet, hoci tvrdí, že mu ide o racionalitu, je hlboko skeptický k možnosti moci rozumu poznávať, a teda pravdivo vypovedať o čomkoľvek. Vzdal sa hľadanie pravdy, pretože je presvedčený, že intelekt na túto úlohu nestačí.
- Už často sa navrhovalo, že ak chceme prísť k záverom o tom, čo je spravodlivé, musíme sa odvolať na skúsenosť či efektívnosť. Musíme spustiť experiment a zistiť, čo sa stane. Tvrdím, že toto platí v pozitívnych vedách (vo fyzike, astronómii, chémii a ešte aj pri podnikaní) – všade tam spustíte experiment a zistíte, či údaje súhlasia s teóriou. Ale táto metodológia je smrteľne chybná, keď ide o ľudské záležitosti. A to z toho простého dôvodu, že človek nie je predmetom sociálneho experimentovania.
 Komunistický experiment už nikdy netreba znova opakovať, aby sme zistili jeho smrtiace omyly. Na Západe vskutku mnohí stále veria, že neľudskosť komunizmu nevychádzala z jeho teoretickej pochybenosti, ale z toho, že experiment nebol správne vykonaný. Keby to tak bolo, azda by bolo múdre mať ďalších ako Ceaușescu, Pol Pot či Stalin. Nie, musíme dokázať rozlíšiť prv, než konáme, keďže nemôžeme experimentovať s ľudskými životmi.

• **Maciej Ruczaj: *Zbigniew Herbert* (1, s. 75–90, O Heglově jedu a protilátkách)**

• **Zbigniew Herbert**

- Je veľkou pýchou domnievať sa, že lze zmenit svět psaním veršů. Barometr nemení počasí.

• **Zbigniew Herbert**

- [Damasos Prokrustos:]
 ... byl jsem vědec reformátor společnosti
 mou opravdovou vášní byla antropometrie

vymyslíl jsem lože na míru dokonalého člověka
a porovnával s ním chycené poutníky
priznám bylo nesnadné vyhnout se roztahování kloubů utínání končetin
pacienti umírali ale čím víc jich hynulo
tím jistější jsem byl že mé výzkumy jsou správné
cíl byl vznešený pokrok vyžaduje oběti

• **Stanisław Barańczak (komentátor Herbertovej poézie)**

- (...) Tvoření dokonalého člověka vždy znamená násilí vůči člověku skutečnému.
- Od úcty k jednotlivé věci vede úcta k jednotlivému člověku, nikoli k lidské mase, s níž operuje totalitní uvažování. Czesław Miłosz v *Rodné Evropě* popisuje postoj svých komunistických přátel následujícím způsobem: „Dotázáni na rok 1959, na deportace a koncentrační tábory, krčili rameny: ‚O milion lidí víc nebo méně, co je to tváří v tvář historickému vývoji?‘“.
- Ve světě, v němž došlo k totální devalvaci hodnot a falzifikaci jazyka, mizí samotná možnost „boje proti“, odporu, odmítnutí. Nihilismus – „horší než cenzura“ – útočí na slova a bere jim schopnost o takovém boji vyprávět.

• **Stanislav Janota: *Hlas dětí* (2, s. 20–24)**

- Historici organizují minulost vo vztahu k současnosti. Tristo rokov písali dejiny vzbúr, revolúcií a vojen, aby dokázali, že predosvietenecké spoločenské štruktúry vyvolávali napätie medzi konzervatívnymi a pokrokovými myšlienkami, medzi utláčateľmi a utláčanými. Až 20. storočie postupne prinieslo tzv. revolúciu v historiografii, čo znamená sústredenie sa na dejiny každodennosti a sledovanie zmien názorov a postojov „obyčajných“ ľudí v priebehu dlhých časových období – stáročí. Žiaľ, na Slovensku máme zatiaľ veľmi málo takýchto prác, ale českí historici sa už dlhšie zameriavajú týmto smerom. Analýza stoviek a tisícov závetov, súdnych protokolov, protokolov verejných inštitúcií a cirkevných ustanovizní, ktoré často doslovne citujú dlhé úvahy obyčajných ľudí na rôzne témy, prináša celkom nový pohľad na minulosť. Vzbura bola celkom ojedinelou reakciou na poruchu fungovania spoločnosti. Ranonovoveká spoločnosť 16.–zač. 18. stor. nefungovala zákonitostami hry na víťazstvo, ale hry s pozitívnym súčtom. To znamená, že tu nebol boj zemepána, kňaza a roľníka, kto dostane väčšiu časť úrody, ale bojovalo sa o objavenie najefektívnejšieho systému, ktorý by prinášal dostatok každému.

• **Zuzana Danišková: *Prezlečený marxizmus* (2, s. 50–62)**

- Pri regulácii jazyka sú tradičné pojmy nahrádzané novými, pričom tie staré sú tabuizované. Absurditu tohto činu je možné demonštrovať na pojmoch ako nízky / vysoký človek, nahradené „*vertically challenged*“, tlstý človek je „*laterally challenged*“, prostitútky sú erotickými pracovníčkami, domáce zvieratá sú zvieracími spoločníkmi, nemanželské deti sú označované ako deti slobodných matiek, školská tabuľa v angličtine blackboard musela byť nahradená pojmom chalkboard (ako kriedová tabuľa), či logické myslenie pojmom logocentrizmus. Manipuláciu jazykom považuje Rolakowska za známu vlastnosť klasickej definície totalitarizmu (...).
- [Afirmatívna akcia (u nás známa skôr pod označením pozitívna diskriminácia)] diskriminuje tých, ktorí nepatria k žiadnej z podporovaných minorít, vyvoláva negatívne postoje u ľudí majoritnej populácie voči danej minoritnej skupine, fixuje kategórie, ktoré chce prekonať (rasa, etnicita, pohlavie), pretože jedinca zaraďuje do skupiny na základe antropologických definovaných kritérií alebo žiada doloženie biologicko-rasového pôvodu až do štvrtého kolena, čo je označované ako „rasizmus naruby“ či „apartheid naruby“. Ďalej stigmatizuje príslušníkov menšín ako tých, ktorí dosiahli svoj úspech vďaka rasovému pôvodu, a namiesto podpory individualít, vlastnej zodpovednosti za (ne)úspech vytvára práva spojené s kolektívnou identitou, a tým podporuje spoliehanie sa na isté výhody, ktoré z nich plynú. Vytváranie kolektívnych a skupinových práv môže povzbudzovať ďalších, ktorí nepatrili doteraz k žiadnej menšine, aby sa členom nejakej stali.
- Ladislav Hanus vidí hrozbu liberalizmu nie v pluralite, mnohosti, ktorú uznáva, ale v neovládnutí dôležitej požiadavky – integrácie.
- Relativizmus nie je schopný obhájiť slobodu – nemôže zasiahnuť voči nositeľom myšlienok nepriateľských k slobode a zamedziť ich nástupu k moci, pretože by vyhlásila niektoré za objektívne horšie ako iné.
- R. Macklin upozorňuje na zhubné dôsledky relativizmu, ak sa aplikuje na etickú sféru, pretože zabráňuje vyslovovať morálne sudy o kultúrach, napr. o právach žien v Afganistane pod vládou Talibanu alebo o mladých dievčatách a ženách podriadených ženskej obriezke vo viacerých častiach sveta, a tým degradovať v morálnu ľahostajnosť. Absolútny relativizmus tiež devaluje pojem hodnoty: ak je všetko hodnotné rovnako, potom nie je hodnotné nič.

- **Mary Ann Glendonová: *Generácia Y* (2, s. 84–90)**

- (...) Príliš veľa vysoko vzdelaných mužov a žien v dejinách má náboženské vzdelanie, ktoré sa drží skôr na primitívnej úrovni. Všimli ste si, koľko vzdelaných katolíkov prechádza životom s chápaním svojej viery na úrovni škôlkara?

- **Slavenka Smolíková: *Kamarát Chesterton* (3, s. 6–7)**

- **Chesterton**

- Prijímatí všetchno je hra; rozumieť všetmu je námaha.
- Básnik si len žadá, aby mohol strčiť hlavu do neba. Logik sa však snaží dostať neba do svojej hlavy. A čo praskne, to je hlava.
- Navonok sa ukazuje Cirkev často biedne. Len sa pozri na sošky ponúkané na uctievanie vo výklade predajne Spolku sv. Vojtecha. No keď prekonáš početné podobné prekážky, vstúpiš a presvedčíš sa, aký dobrý je Pán.

- **Roger Scruton: *Islam a Západ: demarkačné čiary* (3, s. 46–60)**

- (...) Západ sa ocitol na pokraji nebezpečného obdobia ústupkov, keď ignorujeme a tlmíme legitímne nároky našej vlastnej kultúry a dedičstva v úsilí dokázať vlastnú mierumilovnosť. Ešte prejde čas, kým pravda dostane možnosť zohrať svoju životne dôležitú rolu pri náprave našich súčasných chýb. To znamená, že dnes je ešte dôležitejšie opakovať pravdu a jasne a objektívne pochopiť, čo je v stávke.

- (...) Zákon, ako ho chápe islam, je požiadavka poslušnosti a jej autorom je Boh. To je presný opak konceptu zákona, aký sme zdedili na Západe. Zákon je pre nás zárukou našich slobôd. Jeho autorom nie je Boh, ale človek, ktorý pri tvorbe zákona nasledoval svoje vrodené chápanie spravodlivosti, ktoré je súčasťou človečenstva. Nie je to systém posvätných príkazov, skôr pozostatok ľudských dohôd.

Toto vidia najmä britskí a americkí občania, ktorí majú prospech zo systému *common law* – systému, ktorý nezriadila nejaká nadriadená moc, ale vytvorili ho súdy pri úsilí spravodlivo riešiť individuálne konflikty. Západný zákon sa teda budoval „odspodu“ a rovnakým tónom, aký má pre občana, oslovuje aj panovníka. Tvrdí, že zvíťaziť musí spravodlivosť, nie moc. Preto bolo už od stredoveku jasné, že zákon, aj keď jeho zavedenie závisí od panovníka, môže toho istého panovníka zvrhnúť, ak ho ten nerešpektuje.

Ako sa náš zákon rozvíjal, umožnil „zosúkromnenie“ náboženstva a veľkých častí morálky. Pre nás je napríklad zákon trestajúci neveru nielen absurdný, ale aj utláčajúci. Nesúhlasíme s neverou, ale sme toho názoru, že zákon nemá hriech trestať len preto, že je to hriech. Zato *šaría* nerozlišuje medzi morálkou a zákonom. Jedno i druhé vychádza z Boha a majú to vymáhať náboženské autority poslušné zjavenej Božej vôli. Do istej miery zmiernuje prísnosť takéhoto usporiadania tradícia, ktorá umožňuje pri rozsudkoch podľa svätého zákona nielen príkazy, ale aj odporúčania. Ale *šaría* aj tak neponecháva miesto pre „zosúkromnenie“ morálnych, a už vôbec nie náboženských aspektov života.

- Ježiš sa ocitol v konflikte s legalizmami svojich židovských spolubratov a jeho učenie sympatizovalo s ideou sekulárnej vlády. Spomeňme si na jeho slávne slová z podobenstva o daňovom peniaze: „Dajte cisárovi, čo je cisárovo, a Bohu, čo je Božie.“. Po jeho smrti formoval kresťanskú vieru Pavol, v komunitách v rámci Rímskej ríše, ktoré chceli iba slobodu pre svoje uctievanie a nespochybňovali sekulárne mocnosti. Táto idea dvojitej lojality pokračovala aj po Konštantínovi a prijal ju pápež Gelasius I. v piatom storočí vo svojej doktríne o dvoch mečoch daných ľudstvu, aby mu vládli: jeden meč vládne politike, druhý duši jednotlivca. Práve to, že raná cirkev tal to odobrila sekulárny zákon, podmienilo ďalší vývoj v Európe, o reformácie po osvietenstvo až po čisto teritoriálny zákon, ktorý dne na Západe prevláda.

- Kresťanstvo sa niekedy charakterizuje ako syntéza židovskej metafyziky a gréckych ideí o politickej slobode. Je v tom nepochyb zrnko pravdy vzhľadom na historický kontext jeho vzniku. A až práve grécky vklad do kresťanstva zodpovedá za štvrtú zo základných črt, ktorú pokladám za dôležitú, keď hovorím o západnej konfrontácii s islamom – a touto črtou je irónia. Už v židovskej Biblii je prítomný náznak irónie, ktorý ešte rozvinul Talmud. Ale celkom ne irónia je prítomná v Ježišových výrokoch a podobenstvách – irónia, ktorá sa prizerá ľudskému bláznovstvu a ukazuje nám, ako s ním žiť. Príkladom takéhoto Ježišovho výroku je prípad ženy pristiťhnú pri cudzoložstve. „Kto je bez viny“, hovorí, „nech prvý hodí kameňom.“. Inými slovami – prestaňte, vari ste to, čo urobila, nechceli nikdy urobiť, a teda ste to už v srdciach neurobili? Niektorí tvrdia, že tento príbeh bol vložený až dodatočne – ako jeden z mnohých vymyslených ranými kresťanmi z klenotnice zdedenej múdrosti pripísanej Ježišovi po jeho smrti. Ak je to pravda, aj to potvrdzuje, že kresťanské náboženstvo prijalo iróniu na významné miesto vo svojom poslaní. Túto iróniu majú aj veľkí súfijskí básnici, najmä Rúmí a Háfiz, ale zdá sa, že je prakticky neznáma v školách islamu, ktoré formujú duše islamistov. Ich náboženstvo odmieta vidieť samo seba zvonku, neznesie kritiku a už vôbec nie smiech (...).

- Výsledkom (...) dlhej tradície združovania len pod egidou mešity alebo rodiny je to, že islamským komunitám chýba pojem hovorcu. Keď sa medzi moslimskými komunitami na Západe a spoločnosťou okolo nich rozhoria vážne konflikty, je pre nás ťažké, ak nie priam nemožné, vyjednávať s moslimskou komunitou, lebo niet nikoho, kto by za ňu hovoril či sa od nej odvážil vyžadovať plnenie nejakého rozhodnutia. Ak sa náhodou niekto nájde, jednotliví členovia moslimskej komunity majú pocit, že jeho rozhodnutia môžu alebo nemusia prijať. Rovnaký problém je v Afganistane, Pakistane a v iných krajinách s radikalizovanou moslimskou populáciou. Keď sa niekto pokúsi hovoriť za rebelujúcu skupinu, veľmi často je to jeho vlastná iniciatíva a nepredchádza jej proces, ktorý by jeho funkciu legitimizoval. Je dosť možné, že ak dospeje k riešeniu problému, bude zavraždený alebo vyhnaný radikálnymi členmi skupiny, za ktorú sa odvážil hovoriť.
- (...) Ako by sme mali brániť Západ pred islamským terorizmom? Navrhнем krátku odpoveď. Predovšetkým by sme mali jasne vyjadriť, čo bránime a čo nebránime. Napríklad nebránime naše bohatstvo alebo naše územie, o tie veci ani nejde. Bránime naše politické a kultúrne dedičstvo, stelesnené v siedmich črtách, na ktoré som tu poukázal. Po druhé, mali by sme jasne vyjadriť, že odpor sa nedá prekonať pocitmi viny ani priznaním chyby. Slabosť provokuje, pretože upozorňuje nepriateľa, že vás môže zničiť. A tak by sme sa mali hlásiť k tomu, čo máme, a vyjadrovať naše odhodlanie držať sa toho. Musíme uznať, že teroristu nezenie závisť, ale odpor. Závisť je túžba vlastniť to, čo má druhý, odpor je túžba zničiť to. Ako sa dá reagovať na odpor? Toto je ťažká otázka, na ktorú bolo schopných odpovedať veľmi málo lídrov ľudstva. Kresťania však majú šťastie, že zdedili jeden z najväčších pokusov o odpoveď na ňu, ktorého autorom bol Ježiš, čerpajúci z dávnej židovskej tradície, čo sa ťahne až k Tóre, a ktorú podobne vyjadril aj jeho súčasník R. Hillel. Odpor prekonáte, keď mu odpustíte, povedal nám Ježiš. Ponúknuť ducha odpustenia nie je samoobviňovaním, je to dar druhému. A práve tu, zdá sa, sme v posledných desaťročiach poblúdili. Ilúzia, že sme na vine, že musíme priznať naše chyby a spojiť sa s našimi nepriateľmi, nás vystavila ešte odhodlanejšej nenávisti. Pravda je, že nie sme na vine, nenávisť našich nepriateľov je nepodložená a ich nezmieriteľné nepriateľstvo nezaženieme, keď sa budeme kajúčne biť do prs.
- V súkromnej sfére by (...) kresťania mali nasledovať cestu danú Ježišom: mali by trpezlivo a v duchu odpustenia nazerať na rany, ktorých sa nám dostáva, a mali by vlastným príkladom ukazovať, že tie rany nedosiahnu nič, len diskreditujú toho, kto ich rozdáva. Toto je najťažšie – ťažko sa to robí, ťažko sa to obhaja a ťažko sa to odporúča druhým. Ale taká je naša úloha a v boji, v ktorom ide o veľa, nesmieme túto úlohu zanedbať.
- **Ján Čarnogurský: *Mýty o protikomunistickom odpore* (3, s. 71–81)**
 - Najväčší mobilizačný potenciál majú v každej spoločnosti výročia z národných a štátnych dejín, ktoré každý pozná. Možno sú niektoré opradené legendami, ale sú schopné zhromaždiť ľudí, aby si ich jednak pripomenuli, a jednak demonštrovali proti vládnúcemu režimu, ak si myslia, že sa režim od tradícií odchyľuje. Sú spojené s patriotizmom v najlepšom zmysle slova. Práve takéto výročia používala opozícia v okolitých štátoch, resp. aj v Českej republike, na organizovanie demonštrácií proti vládnúcemu komunistickému režimu. V Budapešti to bola už spomenutá demonštrácia k 15. marcu, ktorá sa viaže na marcovú revolúciu z roku 1848. V Prahe výročie založenia Československej republiky v r. 1918, v Poľsku majú takých výročí viac. Veľký potenciál na mobilizovanie ľudí má aj obeť života za spoločenské ciele. Takou obeťou bolo upálenie sa Jana Palacha. V samotnom novembri 1989 aj falošná správa) smrti študenta pri študentskej manifestácii 17. novembra 1989 stačila, aby sa z nej rozhoreli veľké demonštrácie po celej republike. Opozícia má výrazne uľahčenú prácu, ak organizuje povedzme demonštráciu proti vládnúcemu režimu práve v súvislosti s takým nejakým štátnym výročím alebo smrteľnou obeťou vládnuceho režimu. Slovensko nemalo žiadne takéto výročie, ktoré by mohlo použiť. Vznik Československej republiky v roku 1918 sa na Slovensku nevníma ako historická udalosť s výrazným mobilizačným potenciálom. V tomto texte sa nebudú rozoberať príčiny. Štátne tradície sa mohli viazať iba na Slovenský štát z rokov 1939–1945, ktorý bol pre takéto účely nepoužiteľný. Slovenské národné povstanie nezanechalo jednoznačný odkaz (...), a odkaz SNP si privlastňoval vládnucci režim. Smrť generála M. R. Štefánika mala v sebe určitý mobilizačný potenciál, a ten slovenská opozícia použila v máji 1989 na Bradle. Mobilizačné impulzy, ktoré u okolitých národov a štátov mali v sebe najväčší potenciál, boli na Slovensku nepoužiteľné. Slovenský odpor proti komunizmu sa preto musel opierať o iný mobilizačný potenciál. Tým je v každej spoločnosti náboženstvo. Je to však abstraktnejší potenciál, ako sú významné národné a štátne výročia. Organizovať opozíciu okolo náboženstva je preto ťažšie. Mobilizačný potenciál náboženstva však nemá v sebe deformácie, ktoré hrozia z národných a štátnych výročí. Doteraz však nikto neoceníl, že Sviečková manifestácia, ktorej rozhodujúcim impulzom bol impulz náboženský, prebehla v celej strednej Európe, resp. s výnimkou Budapešti, verejné demonštrácie proti režimu opierajúce sa o národné a štátne výročia.
- **Rudolf Bauer: *Ako poraziť diabla* (3, s. 83–86, recenzia knihy Kreeft Peter: *Ako vyhrať kultúrnu vojnu*)**
- **Williams Law: *Vážne pozvanie***

- Ak sa úplne čestne pozrieš do svojho vnútra, musíš pripustiť, že jestvuje jeden jediný dôvod, prečo ešte nie si svätý, taký svätý, ako boli prvotní kresťania: nechceš celkom byť svätý.

- **Miroslav Cipár: *Dvadsať rokov* (4, s. 5–7)**

- Veľa ľudí žije v presvedčení, že nemá zmysel vzdorovať silám, ktoré nás ovládajú. Veľa ľudí verí, že sme v moci niekoho iného, cudzích mocností, tajných služieb, slobodomurárskych lóží, scientológov, Židov. Nedôvera vo vlastné sily a vlastné schopnosti ich zbavuje súdnosti a odvahy rozhodovať sa. Zostáva len nenávisť a závisť.

- **Zuzana Danišková: *Atény a novodobá vzdelanosť* (4, s. 16–18)**

- Prekáža mi, keď sa o idealizovanej vzdelanostnej spoločnosti hovorí ako o spoločnosti technologicky a jazykovo zručných ľudí. Akoby cieľom mala byť výpočtová technika na každom rohu, schopnosť používať nový softvér a zručnosť „vygoogliť“ hocičo od výmyslu sveta. Takáto progresivistická predstava by totiž nevyhnutne znamenala, že stredoveké univerzity či antická polis, okruh španielskych dominikánov alebo diskutéri Sokrata v Aténach nikdy žiadnou vzdelanostnou spoločnosťou byť nemohli. Je to však naozaj tak? Nie je to celé trochu naopak a vzdelanejší ako dnešní užívatelia technologických novín boli naši predkovia, ktorí rozumeli latinsky či grécky, poznali Shakespeara či Dostojevského a vďaka znalostiam Biblie rozumeli aj umeniu a životu vôbec?

- **Juraj Šúst: *Univerzita ako simulakrum* (4, s. 56–64)**

- Pojem univerzity vypovedá o jej podstate. Poznanie v najširšom slova zmysle je jej objektom a jeho iniciácia v mysliach študentov jej poslaním. Predbežná definícia, ktorá čerpá inšpiráciu z Newmanovej knihy *The Idea of a University*, zároveň naznačuje, čo univerzita nie je. Aj keď je pravda, že poznanie je užitočné na mnohé iné veci, cieľ, ku ktorému univerzita smeruje, nie je užitočnosť, ale pravda. A preto, hoci mnohé študijné odbory sú užitočné pri zabezpečovaní životných potrieb, pri presadzovaní sa na trhu práce, pri získaní postavenia, vplyvu či prestíže, žiadny z týchto cieľov nie je cieľom univerzity. Naopak, v prípade univerzity peniaze, zabezpečené životné potreby, a pod. slúžia poznávaniu a hľadaniu pravdy. Preto by vyučovanie na univerzite malo mať v prvom rade povahu *liberal arts*, pretože už neslúži zabezpečovaniu nevyhnutností, ale realizuje sa až vtedy, keď sú nevyhnutné potreby už zaistené. Ak sa teda poznávanie pestuje na univerzite nie kvôli užitočnosti, ale kvôli poznávaniu, je to preto, že poznávanie rozvíja najvyššiu schopnosť v človeku, ktorou je ľudská myseľ. Rozvíjanie intelektu je nevyhnutnou súčasťou plnšieho ľudského života, pretože rozum je niečo, čo človeka definuje.
- K podstate intelektuálneho rozvoja patrí, že myslenie sa rozvíja celostne vzhľadom k celej realite, nie iba voči určitej časti reality.
- (...) Je (...) jeden cieľ, ku ktorému naše univerzity úprimne vzhliadajú. Je ním výchova odborníkov, ktorí si nájdu uplatnenie na trhu práce. Iste, nežijeme v 17. storočí, keď študenti nemuseli mať starosť o existenčné nevyhnutnosti, lebo tie už boli vyriešené ich spoločenským postavením. Súčasné nastavenie spoločnosti však núti študentov k tomu, aby mysleli aj na svoju budúcnosť a zabezpečenie a bolo by čudné, ak by im univerzity nemali byť v týchto cieľoch nápomocné. Problém však vzniká vtedy, keď sa z vedľajšieho cieľa stane hlavný, a keď špecializácia v určitom odbore nahradí kultiváciu myslenia. Práve toto sa však dnes na slovenských univerzitách deje. Aplikované vedy a ich absolventi ako lekári, elektrotechnici, manažéri, IT-čkári, právnici hrajú prím.
- Ide študentom o rozvoj intelektu, o poznanie? Sotva. Tí viac idealistický založení nemajú čas svet spoznať, ale chcú ho čím skôr zmeniť. Ale môže byť dobrá taká zmena, ktorá nestavia na poznaní skutočnosti? Ostatným študentom sa však nechce meniť svet – chcú sa v ňom skôr uchýtiť. Túžia dokonca po poznaní, ale iba do tej miery, v ktorej im poznanie zabezpečí ich vysnívanú profesiu, ak nejakú majú. A tak sa viacerí z nich stanú dobrými lekármi či inžiniermi, ale s minimálnou schopnosťou poznania literatúry, histórie, hudby, filozofie.

- **Peter Šoltés: *Dva novembry* (4, s. 64–68)**

- Oslavy významných výročí vždy slúžili a slúžia rovnakému cieľu. Verejne sa pri nich vzdáva hold konkrétnym činom a osobám. Prostredníctvom nich sa v koncentrovanej podobe pripomínajú základné hodnoty, ktoré spoločnosť vyznáva, tradície, k odkazu ktorých sa hlási. Osobitne to platí pri dejinných zlomoch, ktorých výročia sa stali štátnymi sviatkami a dňami pracovného voľna. Oslobodenie od práce nemalo len evokovať podobnosť s cirkevnými sviatkami a dodať danému dňu sviatočný charakter. Moderný štát voľný čas využil na to, aby občana zatiahol do inscenovaných rituálov, slúžiacich na prejavenie lojality. V totalitných režimoch bola do verejných osláv zatiahnutá celá spoločnosť, nikto nesmel stáť bokom. Už iskričkám a pionierom sa dali do rúk lampióny, aby v predvečer 7. novembra prechádzali ulicami a pripomínali si výstrel z Auróry. Komunistický režim, podobne ako v iných prípadoch, i pri lampiónových sprievodoch prevzal a zneužil kresťanské rituály. V predvečer sviatku svätého Martina bola najmä v nemeckom mestskom prostredí tradícia robiť sprievody

detí ulicami a hľadať Martina, ktorý sa podľa legendy ukryl pred ľuďmi po tom, čo sa dozvedel, že sa stal biskupom. Aj demonštrácie, pri ktorých sa niesli obrovské portréty Lenina, Stalina, Marxa či Gottwalda, boli len odkopírovaním náboženských spievodov s obrazmi, v ruskom prostredí ikonami Matky Božej a Krista Spasiteľa.

- **Michal Svetský:** *Pluralizmus s dialóg* (4, s. 81–84)

- Pri dnešných liberálnych trendoch si treba dať pozor, aby slovenskí kresťania obranou istých hodnôt nestratili schopnosť dialógu, ale, naopak, ju použili na ich šírenie.
- Ako svätý Pavol, keď po celej Európe hlásal radostnú zvesť evanjelia pohanom, čiže iným ako on, musíme nájsť oblasti, kde sa zhodujeme s ostatnými, na základe nich žiť jeden spoločný príbeh, a potom do neho prinášať vlastnú kresťanskú identitu a poslanstvo.

- **Roman Joch:** *Dvadsať rokov pravice* (4, s. 102–107)

- Najväčší dôvod na optimizmus pravici na Slovensku dávajú – a posledných dvadsať rokov vždy dávali – živé, intelektuálne bohaté a myšlienkovito kvalitné časopisy a revue. Ich kvalita je plne porovnateľná s kvalitou časopisov a intelektuálnych revue v ostatných krajinách Západu. Slovensko je malé, ale čo sa týka kvality pravicových časopisov a revue v porovnaní s ostatnými krajinami malé nie je vôbec. Boli a sú to časopisy a revue ako Domino, Týždeň, Impulz, Konzervatívne pohľady a iné súčasné či už len minulé. Tieto časopisy a revue dávajú záruku, že budúcnosť pravice na Slovensku nie je vôbec beznádejná, dávajú dobrú záruku, že pravica svoju budúcnosť na Slovensku má a aj mať bude.

- **T. S. Eliot**

- Žiadny boj nie je plne prehraný, pretože žiadny boj nie je plne vyhraný.